

**TIJORAT BANKLARIDA ELEKTRON PULLAR BILAN ISHLASH
AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH: TEXNOLOGIYA, XAVFSIZLIK VA
YANGI XIZMATLAR**

Satimov Adxamjon Umarjonovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

ORCID: 0009-0005-6407-533X

Rustamova Zilola Umarjon qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

ORCID: 0009-0002-4878-330X

Yunusov Abrorjon Muxtorovich

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti.

ORCID: 0009-0000-2380-6080

Kirish

Bugungi kunda global moliya tizimi tez sur'atlar bilan rivojlanib, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni qamrab olmoqda. Elektron pul tizimlari va raqamli to'lovlar, ayniqsa, tijorat banklarining kundalik faoliyatida muhim o'rin egallamoqda. Banklar elektron pul bilan ishlashni yanada rivojlantirish, xizmatlar sifatini oshirish va mijozlarga qulaylik yaratish maqsadida yangi texnologiyalarni joriy etishga intilmoqdalar.

Elektron pullar va raqamli to'lov tizimlari dunyoning barcha mamlakatlarida iqtisodiy jarayonlarni soddalashtirish va tezlashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, yangi texnologiyalar va to'lov tizimlarining rivojlanishi, banklarga o'z mijozlari bilan yanada samarali va xavfsiz aloqada bo'lish imkonini yaratmoqda. Mijozlar uchun qulay, tezkor va xavfsiz xizmatlar banklarning muvaffaqiyatli rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Ammo elektron pullar bilan ishlash amaliyoti, faqatgina banklar va foydalanuvchilar o'rtasidagi moliyaviy operatsiyalarni tezlashtiribgina qolmay, balki ko'plab yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Xavfsizlikka doir muammolar, texnologik nuqsonlar va huquqiy asoslarning yetarlicha rivojlanmaganligi, ushbu sohaning yanada samarali ishlashiga to'sqinlik qilmoqda. Shuning uchun tijorat banklarida elektron pullar bilan ishlashni takomillashtirish, texnologiyalarni yangilash, xavfsizlikni oshirish va yangi xizmatlarni joriy etish zarurati mavjud.

Ushbu maqolada tijorat banklarida elektron pullar bilan ishlash amaliyotini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Texnologiya, xavfsizlik, yangi xizmatlar va normativ-huquqiy sohalaridagi innovatsiyalarni joriy etish orqali banklar nafaqat o'z xizmatlarini yanada samarali, balki foydalanuvchilar uchun xavfsiz va qulay qilishlari mumkin. Maqolada shu bilan birga, elektron pulla ishlashning iqtisodiy va moliyaviy samaradorligini oshirish bo'yicha konkret takliflar ham keltiriladi.

Kalit so'zlar: Elektron pullar, tijorat banklari, elektron to'lov tizimlari, xavfsizlik, texnologik infratuzilma, blockchain, mobil banking, internet banking, yangi xizmatlar, raqamli to'lovlar.

Texnologik infratuzilmani takomillashtirish

Tijorat banklarida elektron pullar bilan ishlash amaliyotini takomillashtirishda texnologik infratuzilmaning roli juda katta. Banklar o'z xizmatlarini yanada samarali, xavfsiz va foydalanuvchilarga qulay qilish uchun texnologik yangiliklarni va ilg'or tizimlarni joriy etishga majbur. Texnologik infratuzilmaning samarali ishlashi, nafaqat banklar uchun, balki umumiy moliyaviy tizimning rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Yangi dasturiy ta'minot va tizimlar joriy etish. Elektron pul tizimlarini boshqarish uchun zamonaviy va ilg'or dasturiy ta'minotlar kerak. Banklar, o'z tizimlarini yangilash orqali o'z xizmatlarini tezlashtirishi, foydalanuvchilar uchun qulaylik yaratishi va o'zaro aloqalarni samarali tashkil etishi mumkin. Mobil banking va internet banking xizmatlari foydalanuvchilarga hisoblaridan onlayn tarzda foydalanish imkonini beradi, shu bilan birga, banklar mijozlarning talablariga tezda javob berish imkoniyatini oshiradi.

Yangi dasturiy ta'minotlar yordamida banklar:

Transaksiyalarni tezkorlik bilan amalga oshirish: To'lovlar va o'tkazmalarni tez va oson qilish imkoniyatini yaratadi.

Shaxsiylashtirilgan xizmatlar: Mijozlar uchun shaxsiy hisob-kitoblarni avtomatik ravishda nazorat qilish va ularga maxsus takliflar taqdim etish imkonini beradi.

Xavfsizlikni oshirish: Dasturiy ta'minotlarda xavfsizlik protokollarini kuchaytirish, mijozlar ma'lumotlarini himoya qilish imkoniyatlarini oshiradi.

Blockchain texnologiyasidan foydalanish. Blockchain texnologiyasi, elektron pullar va to'lov tizimlarini yanada ishonchli va samarali qilish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Blockchain, shifrlash va tasdiqlash tizimi orqali, tranzaksiyalarni yanada xavfsiz, tezkor va shaffof qilish imkonini beradi.

Banklar blockchain texnologiyasini joriy etish orqali:

Xavfsizlikni oshirish: Tranzaksiyalarni tasdiqlash va ularga shaxtga qo'yish jarayonini shaffof va ishonchli qiladi.

Moliyaviy operatsiyalarni tezlashtirish: O'tkazmalarni bir necha soniya ichida amalga oshirish, banklar orasidagi to'lovlarni soddalashtiradi.

Xalqaro to'lovlarni amalga oshirish: Blockchain yordamida xalqaro to'lovlar ham tez va arzon tarzda amalga oshiriladi, bu esa xalqaro biznes va savdoni rivojlantiradi.

Mobil va internet bankingni rivojlantirish. Mobil banking va internet banking xizmatlarini yanada takomillashtirish, foydalanuvchilarga qulaylik yaratadi. Mobil ilovalar va onlayn bank xizmatlari orqali mijozlar o'z hisoblarini nazorat qilish, to'lovlarni amalga oshirish, kreditlar olish, hisob-kitoblarni tekshirish va boshqa bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Banklar uchun:

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

IV son, Mart

Mobil ilovalar foydalanuvchilarga tez va oson to'lovlar qilish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, mobil ilovalar orqali banklar mijozlar bilan doimiy aloqada bo'lib, yangi xizmatlar va aksiyalarni taklif qilishlari mumkin.

Internet banking banklarga mijozlar bilan uzoq masofadan ham samarali ishlash imkonini yaratadi. Bu xizmat, mijozlarga istalgan joyda va vaqtda o'z bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini taqdim etadi.

Data tahlili va sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarini joriy etish

Banklar o'z tizimlariga sun'iy intellekt (AI) va data tahlili texnologiyalarini joriy etish orqali mijozlarning xatti-harakatlarini aniqlash va ularga shaxsiylashtirilgan xizmatlar taklif qilishlari mumkin. Masalan:

Sun'iy intellekt yordamida mijozlarning moliyaviy odatlarini o'rganish va ularga shaxsiy tavsiyalar berish mumkin.

Data tahlili orqali banklar, mijozlar ehtiyojlarini o'rganib, yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqishlari mumkin.

Cloud computing (Bulutli hisoblash) texnologiyasidan foydalanish

Bulutli hisoblash texnologiyalari banklarga o'z ma'lumotlarini saqlash, ishlov berish va ulardan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Bulutli tizimlar orqali:

Resurslarni optimallashtirish: Banklar o'z resurslarini optimal ravishda boshqarishlari va talabga qarab resurslarni tezda oshirishlari mumkin.

Xavfsizlikni kuchaytirish: Ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash va ularni real vaqt rejimida boshqarish imkoniyatlari yaratadi.

Samarali arxitektura: Banklar uchun bulutli tizimlar orqali tezkor yangilanishlar va xizmatlarni ishlab chiqish osonlashadi.

Xulosa

Texnologik infratuzilmani takomillashtirish tijorat banklarining muvaffaqiyatli ishlashida muhim rol o'ynaydi. Yangi dasturiy ta'minotlar, blockchain texnologiyasi, mobil va internet banking xizmatlari, sun'iy intellekt va bulutli hisoblash kabi innovatsiyalar banklarga yanada samarali, xavfsiz va foydalanuvchilarga qulay xizmatlarni taqdim etish imkonini beradi. Bu o'z navbatida, banklar o'rtasidagi raqobatni kuchaytiradi va moliyaviy tizimni global darajada yanada barqaror va rivojlanishga yo'naltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Harold Kerzner. Project Management: a systems approach to planning, scheduling, and Controlling (10th ed.). ISBN 978-0-470-27870-3. USA 2009.
2. Drogan Z.Milosevic, Strategic Project Management: Contemporary Issues and Perspectives. Wiley. July 2004-London, UK
3. Eric Ries. The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. Crown Business. September 13, 2011.
4. Project Management Institute (PMI). (<https://www.pmi.org>)
5. Harvard Business Review (<https://hbr.org>)